

Rödl & Partner

Echo

Data: 03.01.2022

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

NA CZYM POLEGA ODPOWIEDZIALNOŚĆ POSIŁKOWA W POSTĘPOWANIU KARNYM SKARBOWYM

Podmioty działające w obrocie gospodarczym mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności majątkowej za czyny swoich zastępców.

Pociągnięcie do odpowiedzialności posiłkowej na podstawie kodeksu karnego skarbowego jest wyjątkiem od zasady, na podstawie której do odpowiedzialności karnej mogą być pociągnięte jedynie osoby fizyczne. W tym przypadku do odpowiedzialności może zostać również pociągnięty podmiot trzeci, w stosunku do którego sprawca czynu działał jako zastępca.

PRZYKŁAD

Gdy były członek zarządu spółki zostanie pociągnięty do odpowiedzialności skarbowej, to również spółka może być pociągnięta do odpowiedzialności. Warunkiem jest, żeby przez jego działania spółka poniosła/mogła ponieść korzyść majątkową.

Z uwagi na to, że jest to obligatoryjne rozwiązanie, podmioty działające w obrocie gospodarczym powinny sobie zdawać sprawę z jego istnienia oraz tego, że będą mogły zostać pociągnięte do odpowiedzialności majątkowej za czyny swoich zastępców.

ZWIĘKSZENIE POWODZENIA EGZEKUCJI

Kara grzywny, która często stanowi podstawową (choć niejedyną) formę kary w postępowaniu karnym skarbowym, jest w wielu przypadkach orzekana na bardzo wysokie kwoty. Osoby fizyczne skazane na karę grzywny mogą nie być w stanie ponieść tego rodzaju ciężaru. Rozwiązanie w postaci odpowiedzialności posiłkowej ma na celu jak największą ochronę interesu fiskalnego państwa i tym samym zwiększenie szans na wyegzekwowanie zasądzonej grzywny. Odpowiedzialność posiłkowa niejako przerzuca odpowiedzialność za wykonanie kary majątkowej na inny podmiot. Co ciekawe, podmiot pociągnięty do odpowiedzialności posiłkowej w świetle prawa karnego skarbowego pozostaje osobą niewinną.

PRZESŁANKI

Aby dany podmiot mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności posiłkowej, konieczne jest:

1. odniesienie lub możliwość odniesienia korzyści majątkowej z popełnionego przez osobę fizyczną przestępstwa skarbowego, przy czym za korzyść majątkową uznaje się zarówno przysporzenie majątku, jak i uniknięcie w nim strat,

2. ustalenie, czy pomiędzy sprawcą a podmiotem odpowiedzialnym posiłkowym zaszła relacja, w której sprawca jest zastępcą podmiotu prowadzący jego sprawy; w praktyce sprawca powinien działać w podmiocie jako jego pełnomocnik, zarządca bądź pracownik.

Nie jest więc ważne, czy podmiot pociągnięty do odpowiedzialności posiłkowej miał świadomość, że z powodu popełnionego przez jego zastępcę przestępstwa skarbowego odniósł (lub mógł odnieść) jakąkolwiek korzyść majątkową.

Jeżeli sprawca zostanie skazany za przestępstwo skarbowe i ukarany karą grzywny lub orzeczeniem ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów i nie będzie możliwe uiszczenie lub ściągnięcie od sprawcy wymierzonej kary, to podmiot odpowiedzialny posiłkowo będzie zobowiązany do uiszczenia tych opłat. Jest to więc odpowiedzialność subsydiarna. Jeżeli skazany uiszcza całość należności, to podmiot pociągnięty do odpowiedzialności zostanie z niej zwolniony.

ZASADY

Od końca grudnia 2005 r. odpowiedzialność posiłkowa w postępowaniu karnym skarbowym jest instytucją obligatoryjną, co oznacza, że musi być zastosowana, jeżeli opisane wcześniej przesłanki zostaną spełnione. Dodatkowo, ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary wymaga, by przy karaniu uwzględnić prawomocne orzeczenie o nałożeniu na ten podmiot zbiorowy odpowiedzialności posiłkowej (za grzywnę lub ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów). Wśród niektórych poglądów przedstawicieli nauki prawa karnego wskazuje się, że to rozwiązanie może blokować karanie podmiotów zbiorowych, które już wcześniej zostały pociągnięte do odpowiedzialności posiłkowej. W doktrynie trwa spór, czy brak winy w zakresie wyboru lub nadzoru zastępcy wyłącza jego odpowiedzialność. Zgodnie z przepisami (art. 24 § 3 k.k.s.) ustalając stawkę dzienną grzywny, sąd będzie brał pod uwagę dochody również podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej, jego stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe. Można więc w takim przypadku spodziewać się orzeczenia jeszcze wyższej grzywny.

WYŁĄCZENIA

Sytuacje, w których nie stosuje się odpowiedzialności posiłkowej, zostały przedstawione w kodeksie karnym skarbowym. Wyłączenie następuje w przypadku państwowych jednostek budżetowych, co uważa się za racjonalne rozwiązanie. Poza tym, odpowiedzialność posiłkowa nie obciąża spadku. Ponieważ jest to osobista odpowiedzialność majątkowa, wygasa wraz ze śmiercią osoby odpowiedzialnej posiłkowo, pod warunkiem pociągnięcia osoby fizycznej do odpowiedzialności posiłkowej. Z drugiej strony odpowiedzialność posiłkowa nie wygasa w przypadku śmierci sprawcy, który zmarł po uprawomocnieniu się orzeczenia, a także jeśli kary grzywny lub środka karnego ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów nie wykonano z powodu nieobecności skazanego w kraju. W pierwszym przypadku dojdzie do umorzenia postępowania jedynie w stosunku do sprawcy, ale już nie wobec podmiotu, który jest odpowiedzialny posiłkowo. Natomiast jeśli oskarżony zmarł w trakcie procesu, ale przed uprawomocnieniem się wyroku, to postępowanie ulega umorzeniu na zasadach ogólnych i tym samym nie dochodzi do nałożenia odpowiedzialności posiłkowej.

MOŻLIWOŚĆ ZASKARŻENIA

W fazie postępowania przygotowawczego nie przysługuje zażalenie na postanowienie w sprawie pociągnięcia do odpowiedzialności posiłkowej. Tego rodzaju postanowienie nie zamyka bowiem drogi do wydania wyroku. Potwierdził to Trybunał Konstytucyjny, który

w postanowieniu z 10 grudnia 2014 r. (TS 83/14) stwierdził, że decyzja ta ma jedynie charakter formalny i jest wydawana jeszcze przed orzeczeniem o odpowiedzialności karnej skarbowej sprawy. Co za tym idzie, w żaden sposób nie przesądza o odpowiedzialności, a wręcz przyznaje takiemu podmiotowi wiele uprawnień procesowych. Wśród nich znajduje się między innymi prawo do pomocy tłumacza, brak obowiązku dowodzenia własnej niewinności, prawo do składania lub odmowy składania wyjaśnień, składania wniosków dowodowych czy też prawo do obrony. Jednocześnie status ten wiąże się z obowiązkiem stawiania się na wezwanie organu.

Podstawa prawna:

- ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 408 ze zm.)

- ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)

Alicja Szyrner, starszy prawnik [w gliwickim biurze Rödl & Partner](#)

Zdaniem autorki:

Odpowiedzialność posiłkowa stanowi wyjątek od reguły, na podstawie której karze w postępowaniu karno-skarbowym podlega jedynie osoba fizyczna, a także od zasady, że odpowiedzialnym materialnie jest tylko podmiot uznany za winnego danego przestępstwa. Każdą ze spraw tego rodzaju należy rozpatrywać indywidualnie i z uwzględnieniem wszystkich okoliczności. Na pewno w próbie uniknięcia konieczności odpowiadania za działania swojego zastępcy, np. członka zarządu, pomocne będzie wykazanie, że nie doszło do winy lub zaniedbania w zakresie wyboru lub nadzoru takiej osoby. Pomoże w tym wdrożenie, stosowanie i bieżące aktualizowanie zasad compliance w spółce lub innym podmiocie.